ئەنترۆپۆلۆژیا و کولتور لە لابۆری شانۆی لالش

سازدانی: نیهاد جامی

بەشداران: نیگار حەسیب قەرەداغی– رزگار ئەمین– دیار عەزیز شەریف

نیهاد جامی: با گفتوگۆکەمان بە سرووت دەست پێبکەین بەو پێیەی سرووت بە بنەمایەکی سەرەکی ئەنترۆپۆلۆژیای شانۆ دادەنرێت، کە بنەمایەك پتەوی ئەزمونی شانۆی ئارتۆ بوو، کەدواتر لەچەندین ئەزمونی جیاواز درێژ بۆوە، بۆنمونە شانۆی نان و بووکە شووشەی پیتەر شۆمان نان دەبیٚ بە چونە نێو ئاماژە بۆ دامەزراندنی ریتوالێکی تایبەتمەند لەگەلٚ وەرگردا، نیگار ئێوە لەلابۆری شانۆی لالش لەیەکیك لە ئەزمونەکانتان کە بە ئەکسیۆن ناوی دەبەن بلاٚوتان کردەوەوە بەناوی (یادەوەری + هەنگوین) شتیێکی لەو بابەتەتان هەیە، ئسەووسرووتە چەندە پەیوەندیی ویژدانی لەگەلٚ وەرگردا هەیە؟ دوای ئەوەش تاچەند دوالیزمەکان وێران دەکرێن، لەنێوان (نوسەر/ دەرهێنەر) و (دەق/تەئویل) ئایا گوتاغری کیتافیزیکیا لەو لابۆرە توانای خولٚقاندنی دەقێکیتری هەیە، کە ببێت بە ئەلتەرناتیڤی دەقی پێش خۆی؟

نیگار قەرەداغی: ئێمە نەك هەر لەنێوان ئەودوالیزمەنی نێوان دەق و دەرهێنەر هولٚ ئەدەینەکەنەیهێلین، بەلٚکو ئێمە لەزۆر شتدا هەولٚی نەهێشتنی ئەو دوالیزمانەمان داوە، لەنێوان رەش و سپیدا، لەچەمك بینەر و پانتایی نمایشدا، ئێمە زوۆر هەولٚی ئەزمونیمانداوە کە ئەمرۆ لە ڤیەننا زۆرجار ئەیبەستینەوە بە نان خواردنەوە، بتەویٚ و نت ویٚ شتەکە لەخۆوە نابێت، ئێمە مێزی نان خواردن بۆ بینەرەکەمان ئامادە ئەکەین، ئایا لەکاتی نمایشەکەدا بێت یاخود دوای نمایش، ئێمە گەر بگەڕیچینەوە بۆچەمکی نان خواردن لەکولتوری کوردیدا بێگومان ڕەنگە لە کولتورەکانی تریشدا هەمان مەبەست هەبێت، نان خواردن لەسەر سفرەیەك بۆ ئێمە، واتە کۆبونەوەی چەند کەسانێکی جیاواز جیاواز، کەبیری جیاوازیان هەیە، ئایدیۆلۆژیا و تەمەن و ڕەگەزی جیاوازیان هەیە، کەمن لەگەلٚ تۆدا لەسەر سفرەیەك نانم خوارد، واتە من دان بە بوونی تۆ ئەنێم وەکو مرۆڤ، نەك دان بە ئایدیۆلۆژیا و فیکری بۆ بکەم، بەلٚکو مە وەکو مرۆڤ تۆ قەبوولٚ ئەگەم لەگەلٚ خۆما لەسەر سفرەیەك دانیشین، سەعاتێك بە نان خواردن بەیەکەوە بەرینە سەر، واتە کۆکردنەوەی تاکەکان، هەر لەو مەبەستەوە ئێمە دوای زۆربەی سیمینار و نمایشەکانمان خواردن بۆ ئامادەبووان ئامادە دەکەین، زۆربە زۆری خواردنەکەسش پێکهاتووە لە ساوەر، بۆچی ساوەر؟ ساوەر لەلای ئێمە زۆر دەلالەت هەیە، یەکەم وکو خواردنێکی کولتوری تاسیبەت بە کورد، کە لە کولتورەکانیتر بەو شێوەیە نایبینیت، واتە خواردنی ساوەر لای ئێمە جیایە، پاشان ساوەۆرەکە لەگەنمە، گەنم بۆ ئێمە ڕەمزی هەلٚسانەوەیە.. ژیانەوەیە.. بەردەوامیە، هەر لەو چەمکەوە زۆرترین جار ساوەر بەکار دێنین،لەئەکسیۆنی (یادەوەری + هەنگوین) ساوەر لەگەلٚ هەنگوین و گەنم و نان، وە کۆمەلٚیٚ ماتریالیتر کە ڕاستەوخۆ پەیوەستن بە خواردنەوە، واتە شتێکن کە بۆ خواردن بەکار دێن (ئاو، ئارد، شەکر) واتە کۆکردنەوی بینەرێك، کەە هەریەکەیان لە کولتوری جیاواز جیاوازەوەیە، ئەمڕۆ ئێمە لە ئەوروپا تەنیا بینەری کوردمان نیە، ئەلٚمانمان

هەیە نەمساویمان هەیە فەرنس هەیە عەرەب فارس تورك ئەمریكیمان هەیە، هەریەكەیان هەڵگری كولتوری جیاوازن، ئێمە ئەم كولتورە جیاواز جیاوازانە لەسەر خوانێكی كوردی كۆ ئەكەینەوە، خوانەكەش هەر ئەوە نیە بخۆیت و بڕۆیت، نا لەكاتی خوانەكە ئەكەویتە قسەكردن، ئەكەویتە یەكترناسین و دەیالۆگ، زۆرجار ئەكەویتە شەڕێكیەوە، نەكشەڕە كورسی بەڵكو شەری دەیالۆگ، شەڕی فیكر، گۆڕینەوەی ئەفكار هونەری و فەلسەفی و سیاسی، واتە ئێمە حالەتێكمان هەڵبژارد، كە ئێمە چۆن تێكەڵ بە بینەرێك بكات كە بە ئێمە نائاشنایە، تەنانەت زۆریان نازانن كوردستان ئەكەوێتە كوێوە، بەهیچ شێوەیەك ئاگای لە كێشەی كوردەوە نیە، ئەویش ماف خۆیەتی، مەرج نییەبگەڕێ بەدوا هەموو شتەكاندا، هەروەك چۆن كوردێك ناگەڕێت بە هەموو شوێنێكدا.

نیهاد جامی: قسەكانت لەڕوویەكی شاراوە زۆر ڕۆشنن لەوەی دەتەوێ هەڵوەستە لەسەر پقەیوەندیی ئەنترۆپۆلۆژیا شانۆ بكەیت، كەوایە با زیاتر لەو مەسەلەیە قووڵ بینەوە، شتراوس دەڵێ "گرنگ نییە ئەو خواردنەی ئێمە دەیخۆین چییە؟ بەڵكو گرنگ ئەوەیە شێوەی دانیشتنەكانمان لەگەڵ میوانەكاندا چۆنە، تاچەند لابۆری شانۆی لالش نرخ بۆ ئەو قسەیەی شتراوس دادەنێت؟

نیگار قەرەداغی: ڕەنگە ئێمە زۆر نەگەڕێچینەوەسەر شتراوس یا كام ئەنترۆپۆلۆژیست یا فەیلەسووف دەربارەر مەسەلەی خواردن قسەی كردووە، هێندەی ئەوزەی دەگەڕێینەوە خواردنێكی سفرەی كوردی چی بەمن دەڵێ، چونكە ئێمە لە كولتورۆ خۆمانداهیچ كەسێك لەسەر سفرە خواردنمانەقبووڵ ناكرێت، ئەگەر ئەو كەسەمان نەوێت و خۆشمان هنەوێت، ئەگەر هەست نەكەین ئەو كەسە خاڵیچك هەیە كۆمان ئەكاتەوەو تواناى دەیالۆگمان هەیە لەگەڵی.

نیهاد جامی: یانی شێوەی دانیشتنەكە ئەو ماهیەتەی نابێت؟

نیگار قەرەداغی: بەڵێ! ئێمە كەشێكی وا ئەخولقێنین، كە پرۆفیسۆرێكی زانكۆی شانۆ لەگەڵ كرێكارێكی یۆگۆسلافی، ئەگەر كرا كرێكارێكی كورد لەسەر هەمان مێز دانیشت ئەفكاریش بگۆڕێتەوە، كە ڕەنگە لە ئاستی ڕۆشبیری ئەو دووانە جیاوازیەكی زۆر زۆر هەبێت، بەڵام لەوێدا نەپرۆفیسۆرەكە پرۆفیسۆرە بەتەواوەتی، نە كرێكارەكەش كرێكارە بە تەواوەتی، بەڵكودوو مرۆڤن، ئێمە هەموو جارێك جەخت ئەكەینە سەر ئەوەی مرۆڤ و مرۆڤایەتی، واتە ئەو دوو چەمكە (مرۆڤ – مرۆڤایەتی) ئێمە كارەكانمان لەسەر ئاستی مرۆڤایەتیە، لەسەر ئاست ئایدیۆلۆژیا و فیكر وتوخمو هیچ ئاستێكی تردا نیە، بەڵكو لەسەر ئاستی مرۆڤایەتیە، ڕەنگە پیاوێكی كورد لەژیانیدا قبوولی نەبێت، ژنێك بەیرامبەری جانیشێت و جگەرە بكێشێت و شەراب بخواتەوە، بەڵام لە سرووتەكەی ئێمە ڕەنگە ئەو هەڵسێ پێك بۆ ئەو تێبكات، كە ڕەنگ نیە ئەو ژنە ئەورووپی بێت بۆیە قبوولی بكات، نا ڕەنگە ئەو ژنە كوردیش بێت، ڕۆژێك لە ڕۆژان ژنێكی كورد لە بەرامبەریدا جگەرە بكێشێ و شەراب بخواتەوە و قاچ بخاتە سەر قاچی، لەوێدائێمە سرووتێكی وا ئەخولقێنین، سرووتەكەش هەرجارەی شێوازێكە، من ناتوانم پێت بڵێم ئێمە بە بازنەیی دائەنیشین، یاخود ئێكم لەسەر مێز دائەنیشین، یاخود بەپێوە نان ئەخۆین، نا ئێكمە سرووتێك

ئەخولقێنین کە ئامادەبوو تلقائیەن وەڵامی بۆ کردەیە هەبێت، کە ئەم ئێوارەیە ڕوو ئەدات، ئەو ئێوارەیەش نمایش بێت یاخود سیمینار بێت، لەو خاڵەدا تەواو نابێت، کە تەاو بوونی سیمینارەکە یانمایشەکە، بەڵکو لەو خاڵە تەواو دەبێت، کە دوا بینەر خوا حافیزی لە من و شەماڵ ئەکات و هۆڵەکە بەجێدێڵێ، هەمووشیان بەو نیازە ئەڕۆنە دەرەوە کە خۆشحاڵی خۆیان دەر ئەبڕن، کە ئێوارەیەکی خێزانیان بردە سەر، کە تیایدا ئەو هەست نەکات لەدەرەوەی بازنەکەیە، نا ئەو لەناو بازنەکەیە، ئەو حالەتەش بۆ تاکی ئەورووپی زۆر نوێیە، ڕەنگە بۆ ئێمە هێندێك بووبێتە ڕۆتین(کاری کۆمەکی.. نان خواردنی کۆمەکی) بەڵام بۆ ئەورووپیەك جێگەی سەرسوڕمانە، چونکە ئەو لەوحالەتەدا ئەژیێت.

رزگار ئەمین: ئێوە لەو ئیشەتان باسی ئەوەتان کرد، چونك کۆبنەوە لەسەر نان خواردن، یانی لەو کۆبوونەویە مرۆڤ بۆچونی خۆی ئەگۆڕیەوە، لەنەوەت و یەك بۆ نەوەت و پێنج بۆ کورد سفرە هەڵوەشایەوە، یان سفرەی ماڵ نەما، کۆبوونەوە نەما، لەخێزانەوە سفرلاە نەما تا دەگاتە شەوانی یانەی هونەرمەندان، ئێستە تێئەگەین نان چەند کاریگەری هەیە لەسەر ئەو قۆناغەی ئێمە، کە شانۆ تیایدا کەوت.. بەها کەوت، فەرد تیایدا کەوت.. خێزان تیایدا کەوت، ئەو ئەزمونەی ئێوە لێرە بکرابوایە، ئەکرا یەك خوێندنەوەی زۆر جوانی بۆ بکرابایە، چۆن جارێکیتر سفرەی ماڵەکانمان ڕێك بخەینەوە، بۆ ئەوەی جارێکیتر دانیشینەوە.

نیهاد جامی: لەسەر ئەو قسانەی ڕزگار کردی، دەپرسین یادەوەری چەندە پەیوەندی بە تاکەوەیە دواجار پەیوەست دەبێتەوە بە جەستەی کۆی کۆمەڵگا، تا لەو ئەزمونەی نیگار ئاماژەی پێدا، ئەگەر لە ئەکسیۆنی سیناریۆکەوە سەیر بکەین، دەبینین ڕەنگەکان بەرەو جەستەی کۆ قووڵ ئەبنەوە، وەك لە ڕەنگی ڕەش دەبینین کە دەلالەت شەهوەتی پێدراوە، ئەوەش دۆزینەوە وەزیفەیترە، کە پەیوەند بە جەستە کۆمەڵگاوە هەیە، هەست ئەکەین یادەوەر کۆمەڵگایە.

نیگار قەرەداغی: هیچ یەك لەو ماتریالیانە هەڵ ئەبژێرین لەخۆوە هەڵ نابژێرین، ئامانج ئێمە ئەوەیە تا چ ڕادەیەك دەتوانین بگەڕیچین بەدوا کولتور خۆمان، چۆن دەتوانین ئەمرۆدا لە شانۆدا و لە ئەوروپا سوود لێ وەربگرین، چونکە ڕەنگە زۆرشت لەلای خۆمان بە ئاسای بکەویتەوە، بۆیە کارکردن لەگەڵ ئێرە جیاوازە، وەك چۆن کارکردن ئەو لەگەڵ (من) دا جیاوازە، تەنانەت ئەگەر شانۆکارێك ئەورووپی بێتە هەولێر یا سلێمانی کار بکات، بێگومان ئەو کەسانەو دەوروبەرەو ئەوانەی دێنە سەیر شانۆگەریەکە هەموویان دەبنە هۆکار بۆئەوەی جۆری نمایشەکە بگۆرێت.

گەڕان وپشکنینی ئەمرۆی ئێمە لەنێوەندی توێژینەوەکەی شانۆی خۆمان، لەوەوە هاتووە ئێمە دەگەڕێینەوە تەنانەت بۆ شارستانیەت میزۆپۆتامیا، واتە گەلێکی زۆر کۆنترە لەو سەردەمانەوی کە باسی دەکەین، کورد لەوسەردەمە چۆن ژیاوە؟ دەگەڕێینەوە سەر هونەری کۆنی میللەتانی ئێرانی، تەنانەت دەگەڕێینەوە سەیر ئەو پەیکەرانە دەکەین، منە ئەکتەرێك شانۆیم، کۆمەڵێ پەیکەری خواوەندە ژنەکانی پێش سەردەمی زەردەشتیەتیشدا، واتە چۆن من سوود لەو کولتورە وەردەگرم، ئێمە ڕەنگە زۆرجار کۆمەڵێ شت زۆربەبێ ئاگاییەوە بکەین، بەڵام ئەگەر بگەڕێیتەوە

به شتێك، چونكە ئێمە هەڵگری ئەو كولتورەین، بەڵام ڕەنگە زانستیانە بیرمان لێ نەكردبێتەوەو بەسەرماندا تێپەڕیبێت، هەر لەبەر ئەوەش ئێمە لە ئەوروپا زانستی ئەنترۆپۆلۆژیامان وەرگرتووە.
دیار عەزیز شەریف: ئایا گوتاری ئەنترۆپۆلۆژیا نابێتە وێستگەیەك بۆ لێك حاڵی بوونی كولتورە جیاوازەكان؟ هونەری شانۆ چەند ڕۆڵ دەبینێ لەپەیوەندی ئەنترۆپۆلۆژیاوە؟
نیگار قەرەداغی: ئێمە خۆشحاڵین ئەمرۆ لە ئەوروپا ڕاستەوخۆ ئاگاداری ئەو حالەتە تازەیەین كە ئیشی لەسەر ئەكرێت، ئەمرۆ ڕۆژی قسەكردنە لەسەر گوتاری ئەنترۆپۆلۆژیاو بەستنەوەیەتی بە شانۆوە، چۆن ئەنترۆپۆلۆژیستێك سوود بە شاهنۆ دەگەیەنێت، وە شانۆكارێك سوود بە ئەنترۆپۆلۆژیستێك دەگەیەنێت،زۆربەی زۆری ئەو كەسشانەی تیۆوری لەبارەی ئەو حالەتەوەدەنووسن پێیان وایە كە ئەو دوانە ئەتوانن سوودێكی زۆر بەیەكتری بگەیەنن، بۆ نمونە من ئەگەر وەك شانۆكارێك بمەوێ ریتوالێك (سرووت) بخوێنمەوە، بمەوێ دەلالەتەكانی ریتوالێك تێبگەم، بمەوێ مانا و مەبەست لە هەڵبژاردنی ئەو ماتریالانەوەرگرم، یاخود سوود لە تەكنیكی سەما لەریتوالێكدا بكەم، یان لە ریتمی سەما نەم لە مانا دینیەكەی یان ماناكەیتر، ڕەنگە بۆ ئێمە زۆرجار گاڵتەجار بكەوێتەوە، بەڵكو چۆن سوود لەو ڕەگەزانە وەردەگرین، لەبەر ئەوە تۆ وەكو شانۆكارێك پێویستە ئاگاداری ئەنترۆپۆلۆژیا بیت و پرسیاری شیكردنەوەی ئەو مانایەی لێ بكەیت، ئەنترۆپۆلۆژێك كە دێت توێژینەوەی ڕەگەزی شانۆیی لە ریتوالێكدا دەكات، ئەوساتە پیچویستی بە من دەبیچت وەكو شانۆكارێك، واتە شتێك نیە ریتوالی سەربەخۆ بێت، شتێكیش نیە شانۆگەری سەرف بێت، بەڵكو لەو ئەویتریاندا ڕەگەزی ئەویتر دەبینی، هەر لەبرە ئەوە زۆربەی زۆری ئەو بابەتانی لەبارەیەوە دەردەچێت پێی ئەووترێت"لەریتوالەوە بۆ شانۆ" و " لە شانۆوە بۆ ریتوال" واتە تێكەڵاوی ئەو دوو زانست و جیهانە بەیەكەوە، ئینجا سوود وەرگرتنی ئێمە لە ئەنترۆپۆلۆژیاوە هاتووە، چۆن بتوانین كولتوری خۆمان بخوێنینەوە، سوود لە ریتوالەكانی خۆمان وەرگرین لە نمایشێكی شانۆییماندا، نەك ماتریال لە ریتوالێك وەربگرین و لەشانۆگەریەكدا تەوزیفی بكەین.. نا بەڵكو ئێمە چۆن ڕووداوێك ریتوالزیرنی دەكەین، ووشەی ریتوالزیركردن واتە ریتوال كردنی ڕووداوێك، بۆ ئەوەش بێگومان پێویستت بە توێژینەوە و گەڕان و پشكنینە لەبوارە ئەنترۆپۆلۆژیەكانەوە، شانۆی ئەنترۆپۆلۆژیش توێژینەوەی هەڵسوكەوتی مرۆڤ بە كولتورێكی تایبەتیە لە حالەتێكی شانۆییانە، واتە من ئەمرۆ لەلابۆری شانۆی لالش لەبواری نمایشە شانۆییەكانمانەوە، توێژینەوەی هەڵسوكەوتی مرۆڤی كورد دەكەم، ڕەنگە ئەفریقیەك هەڵسوكەوتی ئەفریقیەك بكات، وەك چۆن ئەوروپیەك ئەوروپیەك بكات، خۆشبەختیەكەی ئێمە لەوەدایە كە كولتورێكی بە پیتمان هەیە، كولتورێكی سادە نییە، ماوەی پشكنینی زۆری تیایە، كولتوریچكیشە دەسكاری نەكراوە.
دیار عەزیز شەریف: ئایا ئەوە مانای ئەوە نییە بە زانستی قسەی لەسەر نەكراوە؟
نیگار قەرەداغی: من دواقسەم ئەوە بوو كە كولتوری كوردی تائێستا نەخوێنراوەتەوە، لەلایان ئەنترۆپۆلۆژیستە جیهانیەكانەوە، واتە كولتورێكە هێشتا نەگەڕاون بەدوایدا، هێشتا لە ڕەمز و جەلالەتەكانی ئەو كولتورە نەگەیشتوون، تائێستا زۆربەی زۆری ریتوالەكان ئاشكرا نیە و

ناناسرێت، وەك كولتوری ترنیە، ئەمرۆ شانۆكاران بەدجوای ئەیو ناوچانەن كە دەسكاری نەكرابێت، چونكە زۆربەی زۆری شانۆكارەكان، بۆنمونە گرۆتۆفسكی سەفەرێكی سێ ساڵی كردووە بە (هندستان، پاكستان، ئەفغانستان، كوردستان) ئارتۆ كە سەفەری نەكردووە، بەلاّم كاریگەر بووە بە خۆرهەلاّت، تەنانەت مایەر هۆڵد كەسەفەری نەكردووە، پیتەر بروك زۆربەی زۆری ئەو ماتریالیانەی بەكاری دەهێنێت، لە كولتوری هندەوە وەریگرتووە، واتە ئەو تەنها تەكنیكی خۆی لە بوارێك لە بوارەكانی شانۆدا بەهۆی كۆمەڵگای خۆر هەلاّتیەوە بەهێز دەكات، زۆرجاریش مافی كۆمەڵگایەكی خۆرهەلاّتیش دەخوات و باسیشی ناكات، واتە ئەو (خراپی بەكارهێنان) ێكی ئەو ماتریالیانە دەكات كە لە كولتوری جیاواز جیاوازەوە وەری دەگرێت، ئێمە كەوتینە گفتوگۆیەكی گەورە لەگەڵ دەرهێنەرێكی سویسری، كە سەفەری هندستان دەكات، كە ئێمە ناسی گەیشتە ئەو بڕوایەی كە دەبێ سەفەری كوردستان بكات، ئێمە كەوتینە ئەوەی كە بۆ دەیەوێ سەفەری كوردستان بكات، بێگومان لەوە هات كە تاكو ئیچستا هیچ شانۆكارێكی ئەوروپی باسی لەوە نەكردووە، كە میتۆد تیر و تەكنیكەكانی لەكۆمەڵگای كوردیەوە وەرگرێت، بەڵكو هەموو باسی ئەوە دەكەن كە لەهندی و یابانی و ئەمریكای لاتینیەوە وەریگرتووە، بەلاّم كەس تاكو ئێستا نەیوتووە كورد، ئەو یەكەم دەبێتە تاكە كەسێك كە شتێكی تازە كەشف دەكات، بۆ شانۆی ئەوروپی و بۆخۆشی دەبێتە ناوێك، بەلاّم ئەو دەبینێت كە ئێمە بۆخۆمان كوردین و دەست پیچشخەری ئەو حالەتەمان كردووە، ئێمە خۆمان زیاتر مافی ئەوەمان هەیە كولتورەكەی خۆمان ببەین بۆ پێشەوە، پێش ئەوەی ئەو بە خراپی بەكاری بێنێت و بیكڕێت و بیسفرۆشێتەوە، لەبەر ئەوەی ئەو كارەی ئێستا گۆڕا، هەنووكە ئەو ئێمەی لەبەر دەستە بۆ خوێندنەوی زۆرشت، كە ئەو ناتوانێچ بڵی من لەناو كۆمەڵگای كوردی تویچژینەوەی ئەنترۆپۆلۆژیوسۆسیۆلۆژی شانۆكارانەی بۆ دەكەم، هنا ئەو دەڵێ من لەگەڵ كەسانێكدا ئیش دەكەم كە كوردن، هەڵگری ئەوكولتورەن، كەسوود لە كولتورەكەی خۆیان دەكەن و گەڕان و پشكنین لەو بوارەدا دەكەن.

رزگار ئەمین: ئێوە بەردەوام شانۆی جیهانی دەبینن، پێتان وایە لە ئایندەدا شانۆیەك درووست بێت، كە هەموو گەلانی دونیا بەرەو یەك فۆرم بچن؟ هەرچەندە تایبەتمەندێتی خۆیان هەبێت؟ ئایا شانۆ بەرەو ئەو حالەتە لەداهاتوودا ناچێت؟

نیگار قەرەداغی: قسەكەت ڕاستە، ئێمەش تەنانەت ڕەخنە لەو وتەیەی پیتەر بروك دەگرین "گەڕان بەدوای شانۆیەكی گەردوونیدا" ئێمە بە گومانەوە سەیری زۆربەی زۆری ئەو شانۆكارانە دەكەین، كە سوودیان لە كۆمەڵگای خۆرهەلاّت وەرگرتووە، زۆرجار كەسانێكی زۆریان پیتەر بروك ناڵێم یاخود گرۆتۆفسكی ناڵێم یا باربا ناڵێم، بەلاّم كەسانێكی تریان ئەمرۆكە لە ئاستی ئەواندا دایان دەگرن، ئەمرۆ ئێمە بە مافیا ناویان دەبەین، لەگۆڤارەكەشماندا گۆڤاری لالش كە بەزمانی ئەڵمانی دەردەچێت جەختمان كردۆتە سەر ئەو مەسەلەی مافیایە، كەچۆن لەو كۆمەڵگایانە سوود وەردەگرن یاخود ئەدزن، بەبێئەوەی ئاگاداری ئەو كۆمەڵگایە بێت و ناوی ئەو كۆمەڵگایەش بەرێت، بۆیە ئێمە بە گومانەوە گوێ لەو دروشمە دەگرین، ئایا كۆمەڵگایەكی وەكو

کورد کەتاکو ئێستا شوناسێکی خۆی نییە، دەوڵەتی نیە، سنوری نیە، دەشێ بخرێتە ئەو خاڵە گەردوونیەوە، دەشێ بەراوورد بکرێ بە کۆمەڵگای ئەڵمانی یا کۆمەڵگای خۆرئاوایی، کە ئەو گەیشتۆتە هەموو ئاستەکانی ژیانی خۆی، هەموو شتەکانی خۆی پێکاوە، دەشێ منیش دوای ئەو بکەوم و داوای ئەو حاڵەتە بکەم، یاخود دەشێ ئێمە پرسیارەکە بەجۆرێکیتر بکەین، پرسیارەکەی ئێمە لەوەدایە، کە شانۆیەك بکەین، زمانێك بەکار بێنین کە گەردوونی بێت، نەك شانۆیەکی گەردوونی، بەڵکو شانۆیەك کە زمانێك بەکاربێنین کە گەردوونی بێت، تاوەکو هەموو ئەندامە کولتورە جیاوازەکان لێی تێبگەن، هەر لەبەر ئەوە ئێمە بڕوامان بەوە نیە ئەمریکیەك بێنین فێری سەمای کوردی بکەین، نا من بوار بە ئەمریکیەك دەدەم سەمای خۆی بکات، بەڵام زۆربەی زۆری ئەو شانۆکارانە دێن فێری سەمای هندی دەبن، بەو کارەش دەلالەتەکانی سەمای هندی دەشێوێنن، سەمای هندی لەهەموو سەمایەکیتر دەلالەتی تایبەت بەخۆی هەیە، بێئەو دەلالەتانە سەماکە وون دەبێت، بۆیە تۆ یا ئەوەتە سوود لە تەکنیکی ئەو سەمایە وەردەگریت بۆ مەشقی ڕۆژانەی خۆت، یاخود سوود لە باگراوندی ئەو سەمایە وەردەگریت، بۆ نمایشێکی خۆت، بەڵام ناکرێ من ئەمڕۆکە بچم سەمایەکی هندی بکەم لەشانۆیەکی کوریدا، لەنمایشێکدا کە تایبەتمەندی کوردی پێوە دیار بێت، کە میتۆد و عەقڵی کوردی پێوە دیار بێت، چونکە بتەوێ و نەتەوێ ئەو سەمایە دەلالەتی خۆی وون دەکات، منیش ناتوانم مانا و دەلالەتی تازەی بدەمێ، هەر لەبەر ئەوە، من ڕێگە بەهندیەك دەدەم کە گەر ڕۆژێك لە ڕۆژان نمایشێکی وام لەخەیاڵدا بوو، من نایەم یەکێك فێری سەمای هندی بکەم، بەڵکو هندیەکە دەهێنم، چونکە ئەم خۆی زیاتر ئاشنایە بەو دەلالەتانە، ئەو حالەتەش جیاوازە لەوەی من شانۆیەکی واقعی بکەم، وەك ئەکتەرێك لەسەر شەقام بێنم و دەوەری سواڵکەرێك ببینێ، ئەم دوو حالەتە زۆر جیاوازن، بۆ ئەوەی نەکەوینە حالەتێکەوە خراپ تێگەیشتن درووست بێت، بەڵام ئەگەر من باسی ئەو گەردوونیە بکەم، کە سەما زمانێکی گەردوونیە.. بێگومان سەما زمانێکی گەردوونیە، لەبەر ئەوەی کاریگەریەکەی گەردوونیە، واتە تۆ چەند چێژ لەسەمای کوردی وەردەگریت، هێندەش چێژ لە سەمایەکی ئەفریقی وەردەگریت، بەبێئەوەی لە دەلالەتەکانی تێبگەیت.

رزگار ئەمین: ئەوروپیەك سوود لە کەلەپوور وەردەگرێت و دەیکات بە ڕەمز، لەو ئەزموونەی ئێوەدا ئێمەش دێینە نێوهەمان پڕۆسەوە، کوردیش دەتوانێ کەلەپوری بگەیەنێ و ئەو فۆرمە شانۆیەی لێ درووست بکات کەخۆی دەیەوێت، بەواتای ئەوشانۆیەی ئێستا لە ئەوروپا هەیە، ئێمە دەتوانین سبەی لێرە بیکەین، بەڵام ڕەنگە کاتی بوێت تا دەگات بە ئاستی پێشکەوتووی ئەوان، بۆیە ئەو کاتە هەست دەکەین خاڵی هاوبەش هەیە لەنێوانمان ئەویش کولتوری نەتەوەکانە، گەردوونیەکە لەوەدایە لەوە ناچێت شانۆیتر درووست بێت.

نیگار قەرەداغی: رزگار با پیتەر بروك بەنمونە وەربگرین، ئەو هیچ نمایشێکی لە نمایشێکی تری ناچێت، جا ئایا ئەو نمایشە پێشڤەچوون بەخۆیەوە دەبینێت، یا لەنمایشێکی پێشوو کزترە ئەوەیان حالەتێکیترە، بەڵام هیچ نمایشسێکی لەهیتر ناکات، واتە تایبەتمەندی هەیە کەتۆ بروك بناسیتەوە، من (مهاباهارتا) و (مارا– صاد) م بینیووە، چەند دیمەنێکیشم لە (کۆنفراسی

باڵندەکان) دیووە، بەڵام ناتوانم بڵێم کۆنفراسەکەی هەموویم دیوە، چونکە لە بەرنامەیەکی تایبەت چەند دیمەنێکی نیشاندرا، بەڵام ئەگەر تۆ سەیرکەی ئەو وەکو دەق سوودی لە خۆرهەڵات وەرگرتووە، گەڕاوەتەوە سەر میتۆلۆژیای خۆرهەڵات، (مهابهارتا) میتۆلۆژیایەکەی هندیە، (کۆنفراسی باڵندەکان) ئێرانیە، (ئۆرگستا) ی کردووە کە لە ڤیستڤاڵی شیراز کەوەك دەق گەڕاوەتەوە سەر کولتوری ئێرانی، تەنانەت زمانی ئاڤێستای بەکار هێناوە، بەڵام ڕەخنەکە لەکوێدایە؟ ئەو ڕەخنەیەی شانۆکارە ئەوروپییەکان لە بروك دەیگرن، دەڵێن بروك لەشانۆگەری ئۆرگستا کە زۆر بەشانۆگەریەکی جیهانی بەرز باس دەکەن، بەڵام دەڵێن ئەو زمانی ئاڤێستای شێواندووە، لەبەر ئەوەی بروك نەیهێنا نەوەی دوای ئاڤێستا ووشەی ئاڤێستا بەکار بێنێت، هێندەی ئەوروپییەکی فێری ڕستەی ئاڤێستا کرد، ئەوان و منیش لەو باوەڕەدام لێرەوە شێواندنەکە درووست دەبێت، کەمن بێم ئەوروپییەك فێری دوو ڕستەی کوردی بکەم و بڵێم ئەو ڕستانە بڵێ، لەکاتێکدا هەموو زمانێك تام و چێژ و تێگەیشتنی تایبەتی خۆشی هەیە، لەبەر ئەوە ئێمە لەکارکردنماندا زیاتر ڕێگا دەدەین کە کوردەکە کورد بێت و نەمساویەکە نەمساوی بێت و فەرەنسیەکە فەرەنسی، واتە من شتی خۆم بەسەر ئەودا چەسپ ناکەم، وەك چۆن ڕێگە نادەم ئەویش شتی خۆی بەسەر مندا بسەپێنێ، ئێمە بوارێکی سەربەست دەخوڵقێنین تیایدا هەردووکمان گوزارشت لەخۆمان بکەین، نەك یەکتری فێرکەین، بەڵام لەزۆر شتدا من فێری ریتمی دەکەم، فێری زۆربەی زۆری هەڵپەرکێی کوردی دەکەم، بەڵام پێینالێم ئەو لەناو شانۆگەریەکەدا هەڵپەرکێی کوردی بۆمن بکات، هەر لەوەشەوەیە قەناعەتم بەوە نیە، رۆژێك لەرۆژان شانۆیەك دروست بێت کەهەمووی لەیەك بکات، چونکە تەنانەت تاکە کەسەکان لەیەك ناچن.

رزگار ئەمین: تۆ ئەڵێی بروك نمایشێکی لە نمایشێکی تری دەگۆڕێت، بەڵام لەهەر نمایشێکدا متمانە دەکاتە سەر کولتورێکی دیاریکراو، بەنمونە مارا –صاد

نیگار قەرەداغی: مارا– صاد جیایە، هەرچی شتێکی لەدەرەوەی ئەوروپی بێت، ئەو نەگەڕاوەتەوە سەری و بەکاری نەهێناوە، بەڵام ئەوکاتەی تازە ئێمە گەیشتبووینە ئەویٚ، شانۆگەریەکی تری پێشکەش کرد، من نەمبینی بەڵام زۆرم لەسەر خوێندەوە، کە دوو ئەفریقی دەوری تیا دەبینی، بۆ ئەوەی سوود لە سرووتی ئەفریقیا وەربگرێت، لەبەر ئەوەی ئەو کارەی جیاوازە لە ئۆپێراکەی، ئۆپێراکەی جیاوازە لە مهابهارتا، ئەویش جیایە لە مارا– صاد، هەموو ئیشەکانی جیاوازە لەیەکتری، بەس ئەوەی ئەو دەیەویٚ سوود لە کولتورێك وەربگرێتن مەرج نیە ئەو کولتورە جیاواز بێت لە کولتورەکەی خۆی، بەڵام ئەو نمایشە تایبەتانەی گەڕانەوەیەکی سەد دەرسەد بوو بۆ خۆرهەڵات، هەر لەبەر ئەوەش، مادام ئیشی تاکە کەسێك هێندە جیاواز بێت، بۆیە لەو باوەڕەدا نیم شانۆیەك درووست بێت هەمووی وەکویەك بێت، ئەمڕۆکە ئێمە لەئەوروپا ئیش دەکەین.. کارەکانمان لەکەس ناچێت، بەڵام وەکو میتۆد وەکە باگرەوەندی فیکری و ئەو تیۆرانەی قسەی لەسەر دەکرێت، ڕەنگە لەگەڵ بیست گروپدا یەك بگرنەوە، بەڵام شێوازەکەمان جیاوازە، هەمووشمان داوای هەمان شت دەکەین، بەڵام گەڕانەکەشمان جیاوازە، بۆیە ئەنجامەکەشمان جیاوازە.

دیار عەزیز شەریف: باشە لەنێو مەشقی ئێوەدا، سرووت لەوە زیاترە کە شانۆ بێت، بۆنمونە تۆ وەکوە کاهینێك لەناو کەسەکان مەشق دەکەیت، ئایا ئەو هەوڵە مانای گەڕانەوە نیە بۆ نێو کولتوری ڕەسەنایەتی مرۆڤایەتی، بۆ ئەوەی زمانە هاوبەشەی کە لە دەنگەکاندا دیاریکراو نیە و کەس تێی ناگات، دەنگێکی کۆمەڵی بوو زیاتر لەوەی تاکە کەسی بێت، ئەو ژیانەی پێشتر لە مرۆڤایەتیدا هەبوو ئێستا لەدەستدراوە، یانی ئەوە جۆرێك نیە لەگەڕانەوە بەرەو ڕابردوو؟

نیگار قەرەداغی: گەڕانەوەیەکە، بەڵام ئێمە بەردەوام لە ووشەی گەڕانەوە سڵ دەکەینەوە، زۆرجار گەڕانەوە بە حالەتی خراپ لێك دەدەینەوە، لەکاتێکدا هەندێ جار گەڕانەوە بۆ سرووتەکان لەخزمەتی ئەمرۆدایە، بەڵام گرنگ لەوەدایە گەڕانەوەکەت لەچ ئاستێکی ڕۆشنبیریدایە، من تەنانەت کە دەگەڕێمەوە سەر کۆمەڵگای ئیسلامی بۆسەر حالەتی دەروەشە، ئایا من بە چ ئاگاییەکەوە دەگەڕێمەوە؟ لەچیدا مەبەستمە؟ من سوود لەو حەی ئەللآیەی دەروێشێك وەردەگرم، بەڵام نەك بە مەفهومی حەی ئەللا، بەڵکو ئێمە لەمەشقەکانی لابۆری لالشدا ناومان ناوە نیشانەی پارالینگستی، واتە لەدەرەوەی زمان ئەو دەنگە ئیش دەکات، ئەگەر دیقەتتان دابێت لەدەرەوەشە یەکەمجار قورئان دەخوێنرێت و تەراویح ئەکرێت، باسی خوا و پێغومەبەر ئەکرێت، بەڵام بەنیو سەعات دوای زیکرەکە، یەك لەو ووشانە ڕوون نیە هەمووی دەنگن، ووشە نیە لەنیشانەی لینگستی دەردەچن، واتە لەپشتەوەی ئەو قسە دەکات، من دەڵێم دەگەڕێمەوە سەر ئەو کولتورە، بەڵام گەڕانەوەکەم حالەتێکی نیە بمانخاتە هەلەی فکری و هونەریەوە.

دیار عەزیز شەریف: ڕەنگە ئەوەی باست کرد حالەتێك بێت، ئەوەی داماڵین هەیە لەسەر توخمەکان ئەوە ڕەش پێستە، ئەوە سپی پێستە.

نیگار قەرەداغی: دیارە زۆر شت هەیە کە لەسەر کولتورەکان کۆت دەکاتەوە، تەنانەت زۆر ماتریال هەیە کە لەهەموو کۆمەڵگاکاندا هەمان دەلالەتی هەیە، ئەو دەنگەی کە من باسی دەکەم لەلای دەروێشێك ئەو دەنگە هەیە، لەلای بوزیەکی هندی، لەلای سەمازانێکی هندی سوور یا ئەفریقی، ئەو حالەتی دەنگە کە لە ووشە و زمان دەردەچێت، تەنانەت لە سەماکانیاندا ، لەزۆر شت دەردەچێ، زۆر شت هەیە هاوبەشە لەهەموو کۆمەڵگاکاندا، کاتێ کە منیش باسی مرۆڤ و مرۆڤایەتی دەکەم حالەتەکەمان شمولیە، تەنها مرۆڤی کورد نیە، بۆ ئێمە هەموو مرۆڤ وەکو یەکە، گەر لە ئاستی توخم و زمان و ڕەنگی پێست و ئاستی کۆمەڵایەتی و سیاسی و فیکریشدا جیاوازی هەبێت، بەڵام گرنگ مرۆڤە، واتە ناکرێ مرۆڤی کورد وەك مرۆڤ فەرز بکەمە سەر مرۆڤێکی ئەفریقیدا، چونکە بۆ من کە باس لە شانۆ دەکەم حالەتێکی مرۆڤایەتیە، هەر لەسەر ئەو بنەمایەش کار دەکەین.

نیهاد جامی: دیارە هەڵوەستەکردنی ئێوە لەسەر زمان بەرەو پرسیارێکی ترمان دەبات، پرسیارێك پەیوەندی هەیە بە زانستی زمانەوە، تاچەند لابۆری شانۆی لالش پەیوەندی بە قوتابخانە زمانەوانیەکانەوە هەیە؟ پەیوەندیەکەش چۆنە؟ چۆن دەتوانن لەنێوان قوتابخانەکانی وەکو براگ و فۆرمالیستی رووسی تێڕوانینی هونەری خۆتان دەست نیشان بکەن؟ بۆ ئەوەی پرسیارەکە ڕۆشنتر بێت، هەوڵ دەدەم تۆزێك بوەستم، بۆ نمونە فۆرمالیستی رووسی زمان وەك

بونیادێك سەیر دەكەن، كە لە ئایدیۆلۆژیای دادەماڵن، مەبەستمان لێرە ئەوەیە: ئایا لابۆری شانۆی لالش لەو چەمكەوە سەیری زمان دەكات؟ یاخود لەتێڕوانیی ترەوە، بۆنمونە قوتابخانەی باختین كە دێن زمان و ئایدیۆلۆژیا لەتەك یەك بەكار دێنن، ئەگەرچی لەو لابۆرەی بۆ ئەكتەرەكانتان لێرە كردتانەوە، زیاتر لەتەكنیكی دەنگ ئێوە لە (یاكۆپسن) ەوە نزیكن، ئێوە لە چ چەمكێكی ئەو تێڕوانینە جیاوازانەوە رەفتار لەگەڵ زمان دەكەن؟

نیگار قەرەداغی: ئێمە ڕەنگە سوودی زۆر لەو میتۆدە فەلسەفیانە وەربگرین، بەڵام ئێمە خۆمان نەبەستۆتەوە بە میتۆدێكی فكری كە بیكەین بە حالەتێكی پیرۆز لەلای خۆمان، وەك پێشتر ووتم ئێمە دەگەڕێینەوە سەر مرۆڤ و مرۆڤایەتی، كە ڕەنگە لای من لەسەرووی هەموو شتەكانی ترەوە بێت، گرنگی ئێمە كاركردنە لەتەك دەنگدا، ئێمە پێمان وایە ووشە دەتوانێ تووشی خراپ تێگەیشتنمان بكات، بەڵام لەو بڕوایە داین كە دەنگ تووشی ئەو حالەتەمان ناكات، واتە دەنگ لەدەرەوەی ئەو سیستمە ئیش دەكات، دەنگ شتێكە سەربەستە لە ووشە، هەر لەبەر ئەوەشە ئێمە زۆر گرنگی بە ووشە نادەین لە نمایشەكانماندا، تەنانەت لەكاتی خۆشی لە تیپی شانۆی ئەزمونگەری، دەق وەك دەقێكی نوسراو، ووشە وەك ووشەیەكی نووسراو، لای ئێمە گرنگ نەبوو هێندەی دەنگ، بۆیە ئێمە لەدەرەوەی زمان دەمانەوێ كار بكەین، هەوڵەكانی ئێمەش تائێستا ئەنجامی نییە و ڕەنگە بەو زوانەش ئەنجامی نەبێت، یاخود ئێمە نەمانەوێ ئەنجامی هەبێت، چونكە ئێمە دەمانەوێ لە گەڕان و پشكنیندا كار بكەین، ئێمە ئەمڕۆ لەو قۆناغەدا كە كار دەكەین لەو بڕوایەداین كە دەنگ گوزارشت لە ئازار و ئەشكەنجە و خۆشی و ناخۆشیەكانی مرۆڤ دەكات، نەك ووشە بەتەنها، ڕەنگە ووشەش بەڵام نەك بەتەنها، هەر لەو بوارەش ئێمە ئیش دەكەین، كە دەنگ بەشێك نیە لە ئێمە، بەڵكو ئێمە خۆمان دەنگین، وەك جەستە بەشێك نیە لە ئێمە، بەڵكو ئێمە خۆمان جەستەی كارەكەین.

نیهاد جامی: كەوابێت جەستە لەپرۆسەی نمایشدا پانتایی بەرهەم دێنمێتەوە، یاخود تەنها بەشێك دەبێت لە پانتاییەكە؟

نیگار قەرەداغی: ئێمە درووشمێكمان هەیە دەڵێین "ئێمە بەشێك نین لە پانتایی، بەڵكو خۆمان پانتایین" واتە كە من بەشێك بووم لە پانتایی، ئەو كاتە دەشێ من بەشێكی بچووك بم، یاخود بەشێكی گەورەبم، بەشێكی چالاك بم یاخود بەشێكی سست بم، بەڵام من خۆم پانتاییم، واتە من خۆم هەڵگری شتەكانم، جەستەم ناكەمە نێوەندێك كە لەڕێگەیەوە شت بگەیەنم، تەنانەت لە ئەتروحەكەشمدا باسی ئەوە دەكەم، كە جەستەی نیگار نەك جەستەی نیگار و نوێنەرایەتی فیگور دەكات، نەخێر جەستەی نیگار خۆی دەیگەیەنێت، جا ئەو كاتە گرنگی لەوەدایە من لەو نمایشەدا ئەو جەستەیە چی تازە دەڵێت، جەستەی ئێمە هەڵگری یادەوەریەكی زۆر دوور و درێژە، مێژوویەكی لەسەر نووسراوەتەوە، بەهەموو بوارەكانیەوە.

نیهاد جامی: ئەو خاسیەتانە چین هەوڵی سڕینەوەی ئەو تان و پۆیانەی دەقی پێشوو دەدەن و دەیانەوێ دەقێكی پێرفۆرمانسی بخولقێنن؟

نیگار قەرەداغی: دەقی پێرفۆرمانسی لای ئێمە دەقێکە نووسراو نیە، لەچەمکی دەقی نووسراوی ئەدەبی، واتە پرۆسەی ئەو دەقە پێرفۆرمانسیە لەوێ تەواو دەبێ وە ڕەنگە تەواویش نەبێ دەخرێتە سەر تەختەی شانۆوە، بۆ بینەران پێشکەش دەکرێت، دەقی پێرفۆرمانسی دەقێکە کە بواری ئیشکردنی زۆر فراوانترە لە دەقێکی نووسراوەی ئەدەبی، لەدەقی پێرفۆرمانسی کارەکتەر نیە، فیگور نیە بەو واتایە کە لەدەقێکی ئەدەبیدا هەیە، لەو جۆرە دەقەدا کەسی نمایشکار خۆی گرنگە، نەك کەسێ کە لەپشت ئەودا هەیە، ئەو نوێنەرایەتی دەکات، واتە زەمەن واقعیە.. ئێستایە، واتە ئەو چێشتخانەیەی کە من کاری تیا دەکەم، من نایکەم بە شوێنێك کە دەلالەتەی چێشتخانەی بدەمێ، نا خۆی چێشتخانەیە، گرنگیەکەی لەوەدایە کە چێشتخانەیە، بۆیە ئێمە نمایشەکە لە چێشتخانەدا دەکەین، دەنا دەچین لەسەر تەختی شانۆدا دەیکەین وە مێز و کورسی دادەنێین و دەلالەتی ئەوەی دەدەینێ کە چێشتخانەیە، لەبەر ئەوە دەقی پێرفۆرمانسی ئەو کارانەن کە لە شوێن و کاتی واقعی دەکرێن، ئامادەبوونی خۆم کارەکە دەبات بەڕێوە، نەك ئامادەبوونی ئامادە بوویەك کە من نوێنەرایەتی دەکەم، هەر لەبەر ئەوەش مەشق کردنەوەشمان جیاوازە، کەتۆ چەند ئەکتەرێك ئامادە دەکەیت بۆ ئەوەی ڕۆڵێك ببینێت، بۆئەوەی کارەکتەرێك نوێنەرایەتی بکات، ئەو مەشقانەی ئێمە زیاتر بۆ ئەوەیە کە بتوانێ گوزارشت لەخۆی بکات، کە خۆی بە ئاکام بگەیەنێت، نەك فیگور بە ئاکام بگەیەنێت.

نیهاد جامی: جەستەی دیسیلین کراوی ژنی کوردی، لە ئەزمونەکانی لابۆری لالشدا، تاچەند هەوڵی فڕێدانی دەمامکەکانی ئەو پاتۆیانە دەدەن، کە لەسەر جەستەی ژنی کورددا هەیە؟

نیگار قەرەداغی: بێگومان ئەو ڕەگەزانەی کە بەکاری دەهێنم، چونکە ئەگەر باسی جەستەی ژنی کورد بکەم لەلابۆری لالشدا، من وەکو ئافرەتێك تەنها جەستەیەکم ئەمرۆ لەو لابۆرەدا ئیش دەکەم، بەڵام ڕەنگە ڕۆژێك لە ڕۆژان کەسانێکی زۆرتر هەبن لەو لابۆرەدا ئیش بکەن، نەك لەلابۆری شانۆی لالشدا، چونکە ڕەنگە بێینەوە سەر ئەو قسەیەی پێشتر باسمان کرد، لابۆری شانۆی لالش خەڵاسی نیە بۆ ئەو قەیرانەی ئەمڕۆی شانۆی کوردی تێی کەوتووە، ڕەنگە خەڵاسی بێت بۆ من و شەماڵ عومەر و خەڵکانێك کە ڕاستەوخۆ کار لەگەڵ ئێمە دەکەن، لەبەر ئەوەی ئەو شتانەی کە ئێمە دەینووسین، کاری لەتەکدا دەکەین، مەرج نیە ببێت بە یاسایەك کە شانۆی کوردی لەسەری بڕوات، یاخود بەو شێوازە ئیش بکات، گرنگی بۆ ئێمە لە جیاوازیدایە، وەکو ووتم من ئێستا تاکە ئافرەتێکم لە لابۆری شانۆی لالش، من زۆر هەوڵی جدی خۆمداوە، کە هەوڵ بدەم ئەگەر بێت و وەکو تەنیا کەسێکیش خۆم لەو کۆتانە ڕزگار بکەم، خۆم بە ئاکام بگەیەنم، واتە وەك ووتم چۆن جەستەی من هەڵگری کۆمەڵێك ئازار و داپلۆسانە، جەستەیەکە کە کولتورێکی پێبەخشراوە، واتە ڕەنگە تاوەکو چەند ساڵێکیش لەمەوبەر من خۆم جەستە نەبووبێتم، بەڵکو من جەستەم هەبووبێت، یانی جیاوازی بکەین لەنێوان ووشەی جەستە هەبوون وجەستبوون، ئێمە زۆربەی زۆری مرۆڤ جەستەی هەیە، کە تۆ شتێکت هەبوو، دەشێ ڕۆژێك لەڕۆژان ئەو شتەت لێ بسەنرێتەوە، یاخود ڕێسایەك هەبێت دیسپلینی بکات، واتە ئێمە خاوەنی شتەکەین، ئێمە ئەو شتەنین، بەڵام جەستەبوون.. من جەستەم، ئەوەش کارکردن بەپێی ئەو

میتۆدە جیاواز دەبێت، کە من جەستەم هەبێت، کە من جەستەم هەبێت لەخۆشمی قبووڵ دەکەم ئەو جەستەیەم بکرێتە قوربانی، ئەوە جەستەیە پارچە پارچە بکرێت، ئەگەر بێینە سەر قوربانی جەستە، بۆ نمونە گیاندارێك دەکەیتە قوربانی، گۆشتەکەی پارچە پارچە دەکەیت، دابەشی دەکەیت بەسەر گەڕەك و خزم و کەس، لەپێناوی چیدایە؟ لەپێناوی ئەوەی کێشمەیەك هەیە لە خێزانێك یا لە کۆمەڵگاکەتدا، تۆ دەتەوێ بەهۆی پارچە پارچە کردنی ئەو جەستەیەوە، جەستە پارچە پارچەکەی ئەو کۆمەڵگایە جارێکیتر لێك بدەیتەوە، بەلاّم ئەوە ئامانجی من نییە، من نامەوێ جەستەی من لەسەر شانۆ پارچە پارچە بکرێت، تاوەکو جەستەی کۆمەڵگاکەم یەك بگرێتەوە، من لەو باوەرەوە ئیش ناکەم، چونکە کە جەستەی من پارچە پارچە کرا، ئایا دەشیٚ رۆژێکم لە رۆژان پرسیار لەوە بکرێتەوە کە جەستەی نیگار چۆن یەك بگرێتەوە؟ واتە شتێکیتر دەکرێتە قوربانی تا جەستەی من یەك بگرێتەوە؟ بۆیە لەو باوەڕەدا نیم، چونکە من جەستەم نییە، من جەستەم، بەلاّم ئەگەر جەستەم هەبێت، وەك ئەکتەرێك کە بەشێوازیتر کاردەکات، کە زۆربەی زۆری ئەکتەرەکان جەستەیان دەخنە بەردەستی دەرهێنەر خۆی پارچە پارچە بکات، لەبواری پارچە پارچە کردندا جەستەی بینەران کە لەگەڵیدا کۆمەڵگا درووست دەکات یەك بگرێتەوە.

دیار عەزیز شەریف: لەسەر قسەکانی تۆ پرسیارێکم لا درووست بووە، تاچەند لابۆری شانۆی لالش لەهەوڵەکانیدا توانیویەتی لەرێگەی نمایشەکانیەوە ئەو گوتارە کۆمەلاّیەتیە دووچاری گومان و بەدبوون بکات، ئەوگوتارەی کەخۆی ئامرازێکە بۆ داپلۆسینی جەستە؟ دەکرێ لێرەدا ئاماژە بە کولتوری کوردی بدەین، ئەو کولتورەی کە جەستەی تەنیا لەمەسەلە زایەندیەکان بینیووە؟

نیگار قەرەداغی: ئێمە لەسەرەتاوە، لەکاتی کارکردنیشمان لە سلێمانی قەت بانگەوازی ئەوەمان نەکردووە ئێمە پێغەمبەری ئەو فکرەین ، نەخێر ئێمە تاقە کەسانێك بووین لەو بوارەدا هەوڵمان داوە، ئێمە ناتوانین بڵێین بەهۆی کارکردنمان لەلابۆری لالش رەتکردنەوەی ئەو کۆنترۆڵە کۆمەلاّیەتیەی لەکۆمەڵگای کوردیدا هەیە، رەتکردنەوەی ئەو داب ونەریتە ئاینیەی راستەوخۆ کاریگەری هەیە بۆسەر جەستەی ژنی کورد، کاریگەری ئەو بارودۆخە سیاسیە، تەنانەت سیاسەت ئێمە پارچە پارچە دەکات و دامان دەپلۆسێت، زەحمەتە ئێمە ببین بە ئەلتەرناتیڤ و ئەوانە هەمووی رەت بکاتەوە و حالەتێکی ئیجابی بخوڵقێنێت، بەلاّم ئێمە لەو بڕوایەدا کار دەکەین کە داب و نەریتی ئاینیش تەنانەت بۆ سەر یاسای سیاسی و حزبەکانیش، ئێمە لەو بڕوایەوە کار دەکەین کە تاکە کەسین، بەلاّم دەشیٚ کە کاریگەری گەورەترمان هەبێت، من لەو بوارەدا کاری زۆرم لەتەك جەستەی خۆمدا کردووە، وەکو ووتم جەستەی خۆم نەکردووە بە ماتریالێکی سووك و ئاسان لەبەردەم دەرهێنەرێکدا، نەخێر لەبەر ئەوە خۆم جەستەم، دەزانم چۆن مامەلە لەگەڵ جەستەمدا دەکەم، چۆن رێگا بۆ جەستەم خۆش دەکەم، کە داوای سەربەستی بکات و خۆی سەربەست بێت.

نیهـاد جـامی: کەسـانێك لەنزیکـەوە ئاگـاداری ئەزموونـەکانی لابۆری-شانۆی لالـشن، لەوانـە (ستانسلاف کرۆنۆفسك) و (یانۆفسکی) ئەوان لەسەر ئەزموونەکانی ئێوە چیان هەبووە؟

نیگار قەرەداغی: ئەوان یەکەم جار زۆر خۆشحاڵ بوون بەوەی دوو کوردیان ناسی، لەبەر ئەوەی حەزیان دەکرد کوردێك بناسن، لەبەر ئەوی گرۆتۆفسکی بەدوای سەفەری بۆ کوردستان هەموو تیۆر و جیهانبینی بەرامبەر بە شانۆ گۆڕا، بۆ ئەوەی بزانن نهێنی کولتوری کوردی لەچیدایە وای لە گرۆتۆفسکی کرد کە هەموو کارەکانی بگۆڕێت، ئەوان کەم تا نزیك ئاگاداری لابۆرەکەمانن.

نیهاد جامی: تۆ شانۆکاری کەناریت، بەو پێیەی لەناو سەنتەردا کار دەکەیت و ڕەخنە لەسەنتەر دەگریت، یانی بەجیاواز لەو ڕەخنەیەی دیریدا بۆ سێنتەر کەخۆی لەناویدایە و ڕەخنەی ئاراستە دەکات، بۆیە هەر ئەو پرسیارەی دریدا لە شانۆی ئارتۆی دەکات، ئاراستەی لابۆری شانۆی لالش دەکەین: ئاخاوتن و نووسین تا چ شێوەیەك لەلابۆری لالش توانای مومارەسەکردنی نمایشی شانۆییان هەیە؟

نیگار قەرەداغی: ڕەنگە جاریٚ ڕەخنەکەم لێرەدا بێت، ئێمە لەکەناردا نین خراوینەتە کەنار.

نیهاد جامی: ئێمە وەك نەتەوە کەوتوینەتە (کەنار) ەوە.

نیگارۆ قەرەداغی: بەڵام پرسیارەکەی من لەوەدایە ئەوسێنتەر و کەنارە کێ دەست نیشانی کردووە، ئەو کەسانە کێن من دەخەنە کەنارەوە وەك نەتەوەش، واتە سیستمێکی سیاسی وای لەوە کردووە کورد بچێتە کەنارەوە، بەڵام زۆربەی جار کە کورد تووشی گیروگرفتێك دێت، ڕاستەوخۆ بەستراوەتەوە بە کۆمەڵگای خۆرئاوایی، ئێمە دەیبەستینەوە بە سێنتەر، چونکە ئێمە ئەو دوالیزمی سەنتەر و کەنارە ڕەت دەکەینەوە، من ڕەنگە قسەیەکی (پیتەر تۆرنە) باس بکەم دەڵێ "هیچ کۆمەڵگایەك لەبواری کولتور و ئاینیشدا لەکەناردا نیە، ڕەنگە کۆمەڵێك نەتەوە هەبێت کە تەکنەلۆژیای لەنەتەوەیەکی تر کەمتر بێت" هەر ئەوەشە کورد تەکنەلۆژیای کەمترە لە وولاٚتانێك کە خۆیان بە سێنتەر دەزانن، دوای ئەوە ئەو سێنتەرە کێیە؟ ئەمڕۆکە ئەڵمانیا خۆی بە سێنتەر دەزانیٚ لەچاو یۆگۆسلافیا، بەڵام تۆ ئەگەر باس لە سێنتەر بکەیت ڕەنگە یۆگۆسلافیاش شتێك بێت و من ببمەوە بە کەنار، ئەمڕۆ ڕەخنەی ئەنترۆپۆلۆژیستەکان لە خۆرهەلاٚت ئەوەیە کە ئەمرۆ باسی سێنتەر و کەنار لە چین و یابان بکەی واتە چەمکێکە لای ئەو نیە، ئەوە حالەتێکە لەچەمکی سەنتەر و کەنار، کە تەنها کارێکی سەرمایەداریە، ڕەنگە بەبیٚ ئەوە ئەوان ناوی بەرن پەیوەست بێت بە تەکنەلۆژیاکەوە، لەبەر ئەوە ئێمە لەو چەمکەوە کار ناکەین، ئێمە لەو بڕوایەوە کار ناکەین، کە نەتوانین ڕەخنە لە شانۆی ئەورووپی بگرین.

نیهاد جامی: ئێمە لێرەدا کۆتایی بە گفتوگۆکەمان دێنین سوپاس بۆ ئامادەبوونی هەموتان.